

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายอนุรักษ์ มาประณีต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๔/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๓๒/๒๕๕๕

วันที่ ๑๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นแห่งคดี

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) หรือไม่

ความเห็น

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ “หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้เสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง”

มาตรา ๓๗ “คำขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศและเอกสารที่ส่งไป ให้ทำตามแบบหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด”

มาตรา ๓๘ “ให้ผู้ประสานงานกลางพิจารณาว่าสมควรจะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือไม่ โดยพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ รายละเอียด ข้อเท็จจริง และเอกสารประกอบแล้วแจ้งให้หน่วยงานผู้ขอทราบ

คำวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลางเกี่ยวกับการขอความช่วยเหลือให้ถือเป็นยุติ เว้นแต่นายกรัฐมนตรีจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น”

มาตรา ๓๙ “หน่วยงานผู้ขอปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอในการใช้ข่าวสารหรือพยานหลักฐานตามวัตถุประสงค์ที่ระบุในคำขอ

หน่วยงานผู้ขอต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอในการรักษาความลับของข่าวสารหรือพยานหลักฐานที่ขอรับความช่วยเหลือ เว้นแต่ข่าวสารหรือพยานหลักฐานนั้นจำเป็นต่อการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยอันเป็นผลจากการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ระบุไว้ในคำขอ”

มาตรา ๔๑ “บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓ วรรคสอง “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

มาตรา ๒๙ “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรา กฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม”

มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

ฯลฯ

(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษา หรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวน อย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐาน ตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

พิเคราะห์พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ เห็นว่า เป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ซึ่งรัฐธรรมนูญก่อนหน้ารัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับดังกล่าวมิได้มีบทบัญญัติในเรื่องสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรมดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ตามมาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๐

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) และ (๗) แล้ว เป็นบทบัญญัติพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐาน เรื่องการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การที่เปิดโอกาส ให้คู่ความคือโจทก์และจำเลยเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษา หรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบ เหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษาหรือคำสั่ง ที่มีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร

แต่เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ ในหมวด ๒ ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือ ส่วนที่ ๑๐ วิธีขอความช่วยเหลือ ตามมาตรา ๓๖ ถึงมาตรา ๓๙ ซึ่งบัญญัติมีใจความว่า ให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือ จากต่างประเทศเสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง คำขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศและเอกสาร ทั้งปวงที่จะส่งไป ให้ทำตามแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด ให้ผู้ประสานงานกลาง พิจารณาว่าสมควรจะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือไม่ แล้วแจ้งให้หน่วยงานผู้ขอทราบและคำวินิจฉัย ของผู้ประสานงานกลางเกี่ยวกับความช่วยเหลือให้ถือเป็นอันยุติ เว้นแต่นายกรัฐมนตรีจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น อีกทั้งหน่วยงานผู้ขอต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอในการใช้ข่าวสาร

หรือพยานหลักฐานตามวัตถุประสงค์ที่ระบุในคำขอ หน่วยงานผู้ขอต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอในการรักษาความลับของข่าวสารหรือพยานหลักฐานที่ขอรับความช่วยเหลือ เว้นแต่ข่าวสารหรือพยานหลักฐานนั้นจำเป็นต่อการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยอันเป็นผลจากการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ระบุไว้ในคำขอ

เห็นว่า วิธีขอความช่วยเหลือตามมาตรา ๓๖ ถึงมาตรา ๓๙ เป็นกระบวนการของหน่วยงานของรัฐ การขอความช่วยเหลือต้องทำตามแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด การขอความช่วยเหลือขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ประสานงานกลาง และถือว่าคำวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลาง เป็นอันยุติ จำเลยหรือผู้ต้องหาไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใดเลยจะคัดค้าน ไม่เห็นด้วย มีอาจะกระทำได้ จำเลยหรือผู้ต้องหาไม่มีสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา เช่น การได้รับพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การมีสิทธิเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้งพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ เป็นต้น

นอกจากจำเลยหรือผู้ต้องหาได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมแล้ว ข้อที่ร้ายแรงที่สุดคือ พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ บัญญัติให้ บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งจำเลยหรือผู้ต้องหาไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ได้รับความคุ้มครองต่อสู้คดี ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย ถือเป็นบทบัญญัติที่บังคับให้จำเลยต้องถูกผูกมัด พยานหลักฐานที่ได้มาสามารถนำมารับฟังลงโทษจำเลยได้ เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ เนื่องจาก มีการประกอบอาชญากรรมมีการกระทำร่วมกันเป็นเครือข่ายในดินแดนของหลายประเทศ การป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมจำต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ จึงได้กำหนดการให้ความช่วยเหลือ และรับความช่วยเหลือระหว่างประเทศในทางอาญา เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปราม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ เมื่อพิจารณาคดีนี้แล้วเป็นคดีอาญาที่เกิดขึ้นภายในประเทศ มิใช่การประกอบอาชญากรรมที่กระทำในดินแดนของหลายประเทศ การจะนำพระราชบัญญัติความร่วมมือ ระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญามาใช้กับคดีนี้จึงไม่อาจใช้บังคับได้ เพราะเป็นการยกเว้นกระบวนการ วิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ขัดต่อหลักกระบวนการพิจารณาคดีอาญาและสิทธิของจำเลย ในกระบวนการยุติธรรม การที่ศาลปฏิบัติหน้าที่โดยนำพยานหลักฐานที่ได้ตามวิธีการมาตรา ๓๖

ถึงมาตรา ๓๙ ซึ่งเป็นการยกเว้นหลักการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้พยานหลักฐานหรือกระบวนการที่ได้มาซึ่งพยานหลักฐานตามพระราชบัญญัตินี้สามารถรับฟังได้ ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้น พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ พนักงานอัยการ และศาลอาญา กลับสนับสนุนผู้ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกแล้วหลบหนีการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลไปยังต่างประเทศ ให้ได้ความสะดวก ขอความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อที่จะสืบพยานบุคคลดังกล่าว แทนที่จะขอให้จับกุมจำเลยผู้หลบหนีหมายจับของศาลมาลงโทษ และสืบพยานในราชอาณาจักรไทย เสมือนสนับสนุนให้บุคคลผู้กระทำความผิดมิได้รับการลงโทษโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องและหลักนิติธรรม จึงเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง และเป็นการจำกัดและกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญของประชาชนเกินกว่าความจำเป็น ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗)

ด้วยเหตุผลดังได้วินิจฉัยมาแล้ว จึงมีความเห็นว่าพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗)

นายบุรีรักษ์ มาประณีต

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ